

“Тасдиқ мекунам”

Ректори Донишгоҳи давлатии
омӯзгории Тоҷикистон ба номи
Садриддин Айнӣ, доктори илмҳои
таърих, профессор

Н. У. Гаффорӣ

«30» 10. 2020.

ТАҚРИЗИ

муассисаи тақриздиҳанда Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ ба диссертасияи Юсуфчонова Дилбар Холиқчоновна дар мавзӯи «Имконоти истифодай технологияҳои инноватсионии таълим дар рушди фарҳанги зеҳни хонандагони хурдсол», ки барои дарёғти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.01- педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот (илмҳои педагогӣ) пешниҳод шудааст.

Ташаккул додани системаи маорифи ҳалқ, методҳои таълиму тарбия, омодагии педагогҳо ҳама вақт яке аз масъалаҳои муҳими давлатӣ ба ҳисоб мерафт, ки мақсади он тарбия намудани инсони соҳибмаърифат ва комилҳуқуқ мебошад.

Дар замони мусир, ки замони дигаргуниҳои пурҷӯшу хурӯш, ташаккулу такомули иттилоотӣ дар соҳаи илму техника маҳсуб меёбад, инкишофи ҳаматарафаи шахсияти инсон талаботи замона буда, барои ба ин фаъолият омода намудани омӯзгорони оянда вазифаҳои навиро пеш мегузорад. Бинобар он аз кори самаранок ва босифати муаллимону мураббиён дар ин зинаи аввали таълиму тарбияи инсон вобастагии зич ва ногусастани дорад.

Тавре, ки муҳаққиқи барҷастаи рус В. Белинский гуфтааст: “Муаллим аз хонанда инсони ҳақиқӣ месозад”. Аксари кӯдакон истеъдоди фавқуллода доранд. Вазифаи аввалиндарачаю асосии омӯзгорон мусоидат намудан ба бедор кардани ин истеъдодҳост.

Бағоят муҳим аст, ки хонанда худаш фаъолона ва мустақилона қарори босалоҳият қабул кунад, дар назди худ мақсад гузорад ва роҳҳои

расидан ба ин ҳадафро чустучӯ намояд. Ба он муваффақ шудан муҳим аст, ки хонандагон моҳияти асосии мавзӯро дарёфт намуда ба асли масъала сарфаҳм раванд, таъхлил намоянд ва ҷузъҳои беҳтарину асосиро интихоб намуда, ба ҳулоса оянд, онро дар амал татбиқ намоянд, яънে дар ин ҷода салоҳиятнокӣ ва технологикунонии таълим мавқеи асосиро ишғол менамояд. Муҳимтарин ин аст, ки хонанда то чӣ андоза метавонад босифату мақсаднок дониш андӯзад ва аз он самаранок истифода барад.

Лаёқати озодона ва эҷодкорона азҳуд кардани дониш даркунии хонандагонро афзун намуда, қунҷкобӣ ва зеҳни онҳоро нисбати атроф, ҳодисаҳои табиат фанҳои таълимӣ ба зудӣ бедор мекунад ва ин омил бағоят муғид буда, барои фаъолияти босалоҳияти онҳо роҳ мекушояд. Калиди бомуваффақияти таълим дар ин аст, ки хонандагон пас аз омӯхтани мавзӯъ доир ба он нақшай гуногун, диаграммаҳои (таблитсаҳои) ҳархела месозанд, озодона ва эҷодкорона фикри хешро баён намоянд, дарсро ҷамъбаст ва ҳулоса карда тавонанд.

Аз ӯҳдаи иҷрои вазифаҳои гуногуни донишомӯзӣ баромадан, эҷодкору навовар будан, худомӯзӣ, худтакмилдиҳӣ, худтаҳлилкуниӣ, худтарбиякуниӣ ва ғайра асоси муваффақият дар донишомӯзист.

Аммо бо итминон метавон гуфт, ки роҳ ва усулҳои муосири ташкили фаъолияти эҷодии омӯзгорони синфҳои ибтидой дар бедор соҳтани қобилияти эҷодиву рушди фарҳангӣ зеҳни хонандагони хурдсол ҳанӯз ҳаматарафа таҳқиқ нашудаанд, бинобар ин ба омӯзиши дақиктаре сазоворанд.

Аз ин ҷиҳат, мавзӯи интихоб намудаи Юсуфчонова Дилбар Холиқчоновна дар шароити навсозии таҳсилот дар ҷумҳурии мо, бешубҳа, мубрам арзёбӣ шуда, рисолаи муғиде дар мавриди пажӯҳиши педагогикаи муосир, дар мисоли истифодаи сершумори технологияҳои

навини таълим дар раванди донишазхудкуни мактабиёни хурдсол маҳсуб мегардад.

Рисолаи мазкур, тавре, ки аз мутонилааш бармеояд аз муқаддима, ду боб, хулосаи бобҳои алоҳида, хулосаи асосӣ ва феҳристи адабиёти таҳқиқӣ иборат аст.

Муаллифи рисола дар муқаддима оид ба мубрамии масъалаи мазкур, дараҷаи омӯзиши мавзӯъ, мақсаду вазифаҳои тадқиқот, усули пажӯҳиш ва сарчашмаи мавод, навовариҳои он, аҳамияти назариву амалии рисола, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, коркарду татбиқи натиҷаҳои кор мулоҳизаронӣ кардааст.

Дар боби якуми рисола, ки “Асосҳои назариявии истифодаи технологияҳои инноватсионии таълим дар синфҳои ибтидой” номгузорӣ шудааст, оид ба технология, технологияи таълим муносибати технологӣ, технологияи инноватсионӣ, инноватсия, стохастика, парадигмаи эмпирӣ, парадигмаи алгоритмӣ, парадигмаи стохастикӣ, зеҳн, фарҳанги зеҳнӣ, муносибатҳои праксиологӣ, семантиկӣ, аналитикӣ, синергетикӣ, гносеологӣ ва аксиологӣ; алоқаи байниҳамдигарии мағҳумҳои «фарҳанги зеҳнӣ» ва «технологияи инноватсионӣ» дар ҷараёни таълим андешарониҳо шудааст.

Муаллифи рисола Юсуфҷонова Д. Ҳ. ҳамчунин роҷеъ ба технологияҳои самараноки таълим ҳамчун тарзҳои ташкили бонизоми фаъолияти хонандагон ва педагогҳо дар доираи низомҳои иҷтимоӣ-фарҳангӣ, асоси истифодаи инструментарияи таълимӣ, роҳҳои ташкил намудани онҳо, пайдо қуонидани қобилияти донишазхудкуни дар мактаббачагони хурдсол ва монанди инҳо таҳқиқи чиддӣ бурда мулоҳизаҳои хешро иброз намудааст.

Дар ин зербахш қайд шудааст, ки воситаҳои таълимӣ бо мазмун, методҳо ва шаклҳо, инчуни мухити иттилоотӣ-мавзӯии таълим, ки

воситаҳои моддии таълим робитаи муҳими онро ташкил медиҳанд, зич алоқаманд мебошанд.

Дар боби дуюм, ки “Технологияи педагогии истифодаи воситаҳои инноватсионии таълим дар рушди фарҳанги зеҳни хонандагони синфҳои ибтидой” унвон дорад, муаллиф дар бахшҳои алоҳидаи он перомуни масоиле чун: мақсади асосии рушди фарҳанги зеҳни хонандагон; механизмҳои асосии аз як дараҷаи рушд ба дараҷаи дигар гузаштан, марҳалаи рушди зеҳни кӯдакон; роҳҳои таъсиррасонӣ бо мақсади рушди фарҳанги зеҳни шаҳсият; зеҳни фаъолияткунанда, нишондиҳандаҳои қадамҳои аз худ намудани фарҳанги зеҳни, самаранокии педагогии ташаккули сифатҳои қасбии омӯзгори синфҳои ибтидой дар ҳамкории педагогӣ бо хонандагон дар раванди таълим ба риштаи таҳлил қашидааст.

Дар бахшҳои боби мазкур муаллиф дар хусуси масъалаҳои рушд намудани тафаккури репродуктивӣ ва эмпирикӣ, муайян намудани вазифаҳои кори таҷрибавӣ-озмоиши, принсипҳои асосии татбиқ намудани технологияҳои инноватсионии таълим, самаранокии истифодаи китоби электронӣ ҳамчун воситае барои рушди фарҳанги зеҳни хонандагон ва мустақилона ҳал намудани вазифаҳои ҷустуҷӯй, муҳокимаи дастаҷамъонаи ҳалли масъала, санчиши дастаҷамъонаи ҳалли масъалаҳо дар раванди таълим ақидаи хешро иброз дошта, таъқид менамояд, ки барои ҷорӣ намудани истифодаи воситаҳои инноватсионии таълим дар рушди фарҳанги зеҳни хонандагони синфҳои ибтидой дар раванди таълим аз китобҳои электронӣ барои фанҳои забони модарӣ ва математика бо номи “Машқу супоришҳо барои инкишофи зеҳни ва фикронии хонандагони хурдсол”, ки аз ҷониби муаллифи рисола Юсуфҷонова Д. Ҳ. коркард шудааст истифода бурдан бо маврид аст.

Дар бахшҳои боби мазкур — муаллиф дар хусуси модели технологияҳои инноватсионии таълим, таносуби ратсионалии парадигмаҳои эмпирикӣ, алгоритмӣ ва стохастикӣ, ҳадафмандии

системаи овозӣ, методи таҳлил ва таркиби овозӣ, имло яке аз қисматҳои забоншиносӣ, ғалатҳои имлойӣ, қисми асосии хатоҳо, омӯзиши забон бо истифода аз модели графикӣ, се парадигма: эмпирикӣ, алгоритмӣ, стохастикӣ мавриди таҳлил ва озмоиш қарор дода, андешаронӣ намудааст.

Муаллифи рисола дар ҷараёни таҳлили маводи бисёр ва пурарзиши гирдовардааш барои эътимод баҳшидан ба андешаронии хеш ба осори таҳқиқии муҳаққиқони ватаниву хориҷӣ такя намуда, дар мавридҳои зарурӣ аз маъхазҳои гирдовардааш иқтибосҳо овардааст.

Дар рисолаи мазкур асосҳои педагогии истифодаи технологияҳои инноватсионии таълим дар марҳалаи ибтидоии таҳсилот барои рушди фарҳанги зеҳни хонандагон дарёфт гардида, муаммои рушди фарҳанги зеҳни хонандагон баррасӣ гардида, ҳусусиятҳои модели технологияҳои инноватсионии таълим коркард шудааст.

Таъкид кардан бо маврид аст, ки ҷанбаи илмии рисола қавӣ буда, рисоланавис барои таълифи пажӯҳиши мазкур аз осори таҳқиқии зиёди муҳаққиқони ватаниву хориҷӣ истифода кардааст.

Рисола бо забони хуби илмӣ навишта шуда, баёнгари он аст, ки унвонҷӯй дар атрофи мавзӯи интихобнамудааш аз оғози тадқиқоташ то охир ҷиддан таҳлили кори илмӣ бурдааст.

Ба хотири амиқ дарк кардани моҳияти масъала, унвонҷӯй дар рисолаи хеш чордаҳ ҷадвалу нақшаҳоро ҷой додааст.

Иштироқи шахсии муаллиф дар нуктаҳои зерин ифода мейбад:

1. Дар муайян кардани матлабҳои концептуалии дидгохи шахсиятию фаъолиятий нисбат ба баланд бардоштани самарабахшии истифодаи воситаҳои инноватсионии таълим дар рушди фарҳанги зеҳни хонандагони синфҳои ибтидой.

2. Дар баррасӣ ва коркарди моҳият ва соҳтори истифодаи воситаҳои инноватсионии таълим дар рушди фарҳанги зеҳни хонандагони синфҳои ибтидой муайян.

3. Дар таҳия ва коркарди модели истифодаи воситаҳои инноватсионии таълим дар рушди фарҳанги зеҳни хонандагони синфҳои ибтидой.

4. Дар ошкор ва таҳия намудани омилҳо ва шартҳое, ки ба муваффақона сурат гирифтани истифодаи воситаҳои инноватсионии таълим дар рушди фарҳанги зеҳни хонандагони синфҳои ибтидой таъсир мерасонанд.

5. Дар коркарди хулосаҳо ва тавсияҳо оиди самаранок намудани раванди истифодаи воситаҳои инноватсионии таълим дар рушди фарҳанги зеҳни хонандагони синфҳои ибтидой.

Баробари муваффақиятҳо дар рисолаи мазкур, ба назари мо, баъзе камбудиҳои зерин ба назар мерасанд:

1. Барои аниқтар дарк намудани модели технологияҳои инноватсионии таълим, баъзе мағҳумҳои он бояд шарҳ дода шаванд;
2. Баъзе хусусиятҳои равониву фарҳангии қобилияти зеҳни хонандагони хурдсол аз ҷиҳати назариявӣ - илмӣ мушаххастар нишон дода шаванд;
3. Дар баъзе сахифаҳои рисола ҳатоҳои техниқӣ ба назар мерасанд, ки ислохи онҳо ба манфиат ва беҳдошти сифати рисола мебошад.

Бояд гуфт, ки норасоиҳои зикрёфта шакли тавсиявӣ дошта, ба мундариҷа ва сатҳу сифати илмии рисола таъсири манғӣ наҳоҳад расонд.

Мазмуну муҳтавои автореферат бо фишурдаҳои он, ки бо ду забон: тоҷикӣ ва русӣ таълиф гардидаанд, мувофиқати комил дошта, мундариҷаи корро якҷоя бо мақолоти таълифнамудаи муаллиф, ки дар маҷмуъ фарогири 15 адад мебошанд, пурра инъикос мекунанд.

Диссертатсияи Юсуфчонова Дилбар Холикҷоновна дар мавзӯи «Имконоти истифодаи технологияҳои инноватсионии таълим дар рушди фарҳанги зеҳни хонандагони хурдсол», таҳқиқоти мустақилона анҷомёфта ҳисобида шуда, ҷавобгӯ ба талаботҳои бандҳои 10-16

“Тартиби додани дарачаҳои илмӣ ва унвони илмӣ”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 ноябри соли 2016 №505 тасдиқ шудааст ҷавобгӯ аст ва муаллифи он сазовори соҳиб шудан ба дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.01. - педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот (илмҳои педагогӣ) лоик мебошад.

Диссертатсия дар семинари илмӣ-назариявии кафедраи педагогикаи умумидонишгоҳии Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ бо иштирок ва баромади унвончӯ Юсуфҷонова Д.Х. баррасӣ ва муҳокима гардида, бо тарафдории аксарияти иштирокчиён тақризи мазкур тасдиқ карда шуд.

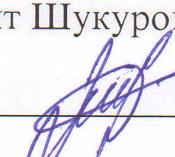
Тақриз аз тарафи ташхисгар, Шукурода Нодира Ориповна номзади илмҳои педагогӣ, дотсент омода карда шудааст.

(Қарори ҷаласаи кафедра №03 аз 30 - уми октябрисоли 2020).

Роҳбари семинари илмӣ-назариявии кафедра
Номзади илмҳои педагогӣ, дотсент Самиев Т. А.

Эксперт:
Номзади илмҳои педагогӣ, дотсент Шукурода Н. О.

Котиби ҷаласа:

Ассистент: Маҳмадуллоева Ш. Н.

Мудири кафедраи педагогикаи умумидонишгоҳии
ДДОТ ба номи Садриддин Айнӣ номзади илмҳои
педагогӣ, дотсент Наимов Зариф Ҷомиевич

30.10.2020c.

Маълумот барои тамос: 734003, ш.Душанбе, хиёбони Рӯдаки 121.

Телефон:+992(918)657194. www.tqpu.tj

Имзоҳои Шукурода Н. О., Самиев Т. А., Наимов З. Ҷ. ва
Маҳмадуллоева Ш. Н.-ро тасдиқ мекунам.

Мудири ШК ва КМ-и ДДОТ
ба номи С. Айнӣ Назаров Д.

